

Ristimine oikumeenilises diskussioonis

Ingmar Kurg, Valga praostkonna sinodil, 24.04.2008

1. Oikumeeniline situatsioon

XX sajand on selgitanud mõndagi olulist kristlike kirikute olukorra ja tulevikuväljavaadete kohta. Sajandi jooksul on kristlus arvuliselt neljakordistunud ning on säilitanud oma ca 33% osakaalu inimtsivilisatsioonis. Lääne-Euroopa kirikute suhtes andis XX sajand aga üldkokkuvõttes negatiivse tulemuse. Rahvakirikute liikmeskond väheneb drastiliselt alates 1960. aastatest kuni tänaseni. Ka vabakirikud, kes on Põhja-Ameerika ühiskonnas kujundavaks jõuks, ei ole Euroopas tähelepanuväärset kasvu näidanud. Põhjuseks on nimetatud sekulariseerumise fenomeni. Enam ei kehti *corpus christianum*'i situatsioon, kus kirik on niisugune ühisosa ühiskonnast, mille osaksolemisel pole tal vaja pingutada ega religiooniturul konkureerida. Nüüd tuleb kirikul end uuesti ühiskonna jaoks tõestada ja jagada müügilette religioonide vabaturul. Seevastu Kolmanda Maailma kirikute suhtes on XX sajand olnud väga positiivne. Kristlus jätkab seal võidukäiku, ja seda peamiselt uutes kirikutes. Neil kirikutel puudub traditsiooniline side lääne kirikulooga ning lääne traditsioonidega. Nende areng on lääne poolt vaadatuna juhitamatu. Seda juhitamatust süvendab ka karismaatilise kristluse esiletõus, mis ilmselt haarab juba ¼ kogu kristlaskonnast.

Globaalselt võib kiriklikku situatsiooni hinnata siiski positiivsena, kui pidada silmas intensiivset lahenduste otsimist praeguses kriisis. Üks lahendusi on olnud terendamas XX sajandi kirikute jaoks; see on kirikute oikumeenilises liikumises, täpsemalt – misjoni oikumeenilises teostamises. Kristus on oma kiriku asetanud misjonisituatsiooni, kui ta läkitas apostlid kuulutama evangeeliumi kogu maailmale; kiriku otstarve on *missio Dei*'s osalemine. *Missio Dei* eesmärk on Jumala riigi rajamine ja rahvaste kutsumine sellesse riiki. Veel XIX sajandil olid kristlikul kirikul ülisuured võimalused ja vahendid. Kuid kirik jäi luuseriks, sest XIX sajandil juhtus kaks saatuslikku arengut: 1) liberaalteoloogia ja ratsionalismi mõjul algasid kahtlused Jumala mõiste, Jumala riigi, misjoni mõttekuse üle; 2) anglo-ameerika ärkamis- ja evangelikaalne misjoniliikumine paiskas üle maailma tohutul hulgal uusi kogudusi ja kirikuid, kes kaotasid igasuguse lootuse üksteisemõistmisele, eriti suhetes ajalooliste kirikutega. Mõlemad arengud said lõppkokkuvõttes kahjulikuks maailmamisjonile – kuigi just XIX oli suur misjonisajand –, sest kuidas saab maailm uskuda, kui jüngrid ei kuuluta ühte ja sama sõnumit.

Oikumeeniline koostöö on vahend Kristuse kuulutamiseks maailmale: neile, kes veel ei usu või kes enam ei usu. Seda misjoniülesannet ei suuda ükski kirik täita üksinda – nii kvalitatiivselt kui kvantitatiivselt.

Misjonisituatsioon ning misjoni oikumeeniline teostamine on see raamistik, mida arvestades võib rääkida ristimisest oikumeenilises diskussioonis. Ristimine on üheks kristliku kuulutamise vahendiks Jumala riigi rajamisel. Järgnevalt tulekski lähtuda küsimuseasetusest, kuidas ristimise vastastikune tunnustamine aitab kaasa Jumala riigi kuulutamisele ja rajamisele?

XX sajandi I poolel toimunud diskussioonide kokkuvõtteks on nn Lima dokument „Ristimine, armulaud ja vaimulik amet“ (vt Documenta oecumenica: kirik, ühiskond, misjon, 2006, 32-34, 47-85). Tõsi, et siit ei tule mingit ühtset ristimisteoloogiat, ja need seisukohad, mida on esitatud, ei esinda ühegi konkreetse kiriku seisukohti, sest siin on kokku sobitatud erinevaid lauseid eemärgiga, et need mingilgi moel koos seisaksid. Kuid dokument on

äärmiselt huvitav neile, kes tahavad teada, kui palju on olemas sellist ühist teoloogiat, mida saab hea tahtmise puhul tunnustada ja rakendada. Lima dokumendi puhul kohtuvad väga erinevad osapooled: luterlased, katoliiklased, baptistid, ortodoksid, kalvinistid, metodistid, nelipühalased jt.

2. Ristimine misjonisituatsioonis

Ristimine kuulus Jeesuse ja algkoguduse misjoniprogrammi juurde Mt 28:19 järgi: „Minge siis ja tehke jüngriteks kõik rahvad, neid ristides...” Sellele generaalselt sõnastatud misjonikäsule järgnevad kaasuste loetelud: massiristimine nelipühapäeval – Ap 2:41; perekondlikud ja üksikristimised – Apt 8; 10 jne. Ristimist toimetatakse nendes lugudes evangelisatsioonis kuulutatud päästesõnumi vastuvõtmise peale. Nii kuulub ristimine pöördumise ja uussünni juurde; ja seda võib õigusega nimetada pöördumissündmuses leitud uuestisündimise „sakramentaalseks manifestatsiooniks” (Horst Bürkle). Ristimisel „Jeesusesse Kristusesse” või „Jeesuse Kristuse nimesse” (Ap 10:48) lisandus avalikule usu tunnustamisele ristitava poolt ka avalikult teostatud vastuvõtmise akt. Selle „sakramentaalsust” väljendab Jumala-poolselt ilmutatud armuteo tagasivõtmatus kinnitus.

Katoliiklik misjoniteoloog Horst Bürkle rõhutab algkristliku ristimispraktika puhul sündmuse individuaalset ja biograafilist tähtsust kristlaseksaamisel. Ristimine personaliseerib seda, mida sisaldab endas uus olemine Jeesuses Kristuses pöördumise tulemusena (ibid). Vastupidiselt eelkristlikule patriarhaalse aja sünnipäraselt määratud religioossele kuuluvusele peab kristlik ristimine misjonisituatsioonis signaaliseerima, et Jumal on Kristuses pöördunud inimese poole isiklikult.

Misjonisituatsioon muutus aga kiiresti, ning pärast konstantiinlikku pööret sai ristimine kristlikku kogukonda kuulumise märgiks. Kuid isegi siin säilis veel isikliku usu tunnustamise motiiv, nagu seda näeme Rooma ristimisvormelis. Ristitavalt küsitakse: Kas sa usud...? Kristliku tsivilisatsiooni ekspansioonis – näit Bonifatius misjonis ei omanud isiklik uskumine või mitteuskumine enam sellist määravat tähendust ristimise puhul. See sai initsiatsiooniaktiks teatud konfessionaalse tunnuse juurde.

Cyprianus, kes oli väga veendunud, et ristimine tähendab liitmist kirikusse kui Kristuse Ihuse, tunnistab et „imikute ristimisega on tal probleem“. Probleem oli selles, et kui katehumeene valmistatakse ristimiseks ette pikka aega, isegi aastaid, et siis neid vastu võtta kirikusse ülestõusmispühade öösel, pole seevastu imikul mingit katehumeenaati. See on probleem, mille vastu pörkus ka Elmar Salumaa, kuigi mitte niivõrd Cyprianuse mõtete tõttu, kui võrd Karl Barthi ja Oscar Cullmanni mõjul. „Matteuse rõõmusõnumis“ kommenteerib Salumaa Jeesuse käsku jüngriteks tegemisel nõnda:

- 1) ... sakramentaalselt: ristimist on algkoguduses algusest peale peetud koguduse osadusse vastuvõtmise aktiks, milles ei toimi mitte inimene, vaid Jumal ise Jeesuse Kristuse kaudu, kelle käes on kõik meelevald taevas ja maa peal. Seda rõhutab eriti väljend „Jeesuse nimesse“, mis ... väljendab elavat osadust Kristusega ja tema meelevallaga;
- 2) ... kristlasena elamise viisina: Jeesus käskis rahvaid jüngriteks teha ristimise ja õpetamise kaudu. Õpetatud olemine tähendab mitte ainult teoreetilisi teadmisi, vaid kristlaseks olemise viisi. Ilma vajaliku õpetuse andmiseta on ristimine vaid tühine vormitühtmine, millel pole enam mingit seost kristliku ristimise algse, Jeesuselt endalt pärineva mõttega. Kui ristitavale pole tagatud tõeline kristlik kasvatus, siis võib küsida, kas säärane ristimine on üldse õige kristliku koguduse seisukohalt. Kas tänapäeva ilmalikustunud miljöös on otstarbekas ristida väikelapsi... sest ristimist ei või võtta mingit paganlikult pealeloetava loitsuna.

Nüüdisajal me seisamegi olukorra ees, kus see kristlik traditsioon, mida kirik alates keskaegsest *corpus christianum*'ist esindas, on katkenud. See tähendab ühtlasi, et ristimist kui initsiatsiooni kristlikku kirikusse tuleks osata näha ka misjonisituatsioonis kui usu kuulutamist. Ristimist ei võiks kitsendada soterioloogiliselt ühekülgseks individuaalseks pattude andestuseks ega ka mitte ekklesioloogiliselt kitsarinnaliseks konfessionaalse kuuluvuse tunnuseks. Ristimine peaks väljendama taas Kristuse juurde kuulumist, mis on seotud Kristuse ja tema päästesõnumi mõistmise, vastuvõtmise ja kuulutamisega.

Et kuulutada ristimise tähendust ja ilmutada selle sakramentaalset väge, tulebks kristlikel kirikutel võibolla võtta ette korrektiivse ristimise praktiseerimise ühekülgseuse kõrvaldamiseks. Ei ole ju saladus, et seni veel toimiva traditsiooni voolus on ristimise intentsioon enamasti selles, et vanemad tahavad lapse heaks teha midagi head. Selles jumaliku õnnistuse taotlemise soovis on vähem kirikliku sotsialisatsiooni elementi – et vanaema räägib, et laps tuleb ristida, muidu pole ta päris inimene –, rohkem aga individuaalne-biograafiline tähendus – et kuidas mu laps saaks rohkem Jumala kaitset oma eluks. Piibellik intentsioon on siin kaugel tagaplaanil.

3. Lima dokumendi ristimiskonvergennts

Lima dokument sündis *Faith and Order* liikumise raames. F&O esimesel maailmakonverentsil 1927. aastal oli teiste teemade hulgas ka teemad ristimisest, armulauast ja vaimulikust ametist. See liikumine kandis endas veendumust, et usuküsimused – sel määral kui need tulenevad Pühakirjast ning Kristuse evangeeliumist – on põhimõtteliselt artikuleeritavad ning konverteeritavad. Artikuleeritavad selles tähenduses, et me saame oma usu väljendamiseks kasutada usutunnistuslauseid, ning konverteeritavad selles tähenduses, et need usutunnistuslauseid on tõesed ka erinevate kirikute jaoks. Oli seatud vaid üks tingimus – et dialoogis osalevad kirikud tunnistavad Jeesust Kristust Issandaks ja Lunastajaks. See tingimus on ülioluline. See annab materiaalse baasi dialoogiks, aga see näitab ära ka kirikute ühtsuse võimalused – kirikud on ühtsed Jeesuses Kristuses. *Faith and Order* konverentsil Edinburgh'is 1937 esitas anglikaani peapiiskop William Temple oma maksimi: „Vaid siis, kui me Temale läheneme, me läheneme ka üksteisele“. Seda maksimi on korranud Vatikani II kirikukogu ja on jätkanud kordamist ka praeguse paavsti ajal: „Mida lähemal oleme Kristusele, seda lähemal oleme üksteisele“. Seega, kui räägime kirikute ühtsusest, siis me mõtleme kirikute olemuslikku kokkukuuluvust Jeesuses Kristuses kui oma Ihu peas. Kirik on tema läbi lunastatud, tema poolt varustatud Püha Vaimu väes ning tema poolt valitsetav. See kirikute olemuslik kokkukuuluvus saab aga seda enam nähtavaks, mida enam iga kirik teeb pingutusi, et olla nähtav Kristuse kuju maailmas.

Teine oluline veendumus F&O liikumisel seisneb selles, et Issand tahab kirikute ühtsust ning selle ühtsusega on kiire. Kirikute lahutatuse tõttu on kahjustatud Kristuse tunnistuse usutavus maailma silmis. Issand on ju öelnud Jh 17:20-23: *Isa, et nad kõik oleksid üks... et maailm usuks, et sina oled minu läkitanud*. Seega, mitte ainult ühtsus ühtsuse enese pärast, vaid Kristuse evangeeliumi leviku pärast.

Lima dokumendis on kirikute teineteise leidmise protsessi tulemused leidnud positiivset kinnitust:

R/15. Kirikud tunnistavad üha enam teiste kirikute ristimist kui üht ristimist Kristusesse, kui ristitav tunnistab Jeesuse Issandaks või, lasteristimise puhul, kui tunnistus öeldakse kiriku poolt (vanemad, hooldajad, ristivanemad ja kogudus) ning seda kinnitatakse hiljem isikliku usu ja pühendumisega. Ristimise vastastikust tunnustamist peetakse oluliseks märgiks ja vahendiks, väljendamaks Kristuse poolt seatud ristimise ühtsust. Kus iganes võimalik, peaksid kirikud selgelt väljendama

vastastikust tunnustamist.

R/13. Ristimine on kordamatu akt. Vältida tuleb igasugu praktikat, mida võiks pidada “taasristimiseks”.

Kommentaar (13): Kirikud, kes on nõudnud kindlat ristimise vormi või kel on tõsiseid kahtlusi teiste kirikute sakramentide ja vaimulike ametite kehtivuse suhtes, on ajuti nõudnud nendelt, kes tulid teistest kiriklikest traditsioonidest, enda uuesti ristida laskmist, enne kui neid võeti vastu täieõiguslikuks liikmeks (armulauaõigusega). Kui kirikud jõuavad täielikuma üksteisemõistmise ja vastastikuse tunnustamiseni ning teevad tihedamalt koostööd tunnustuse ja teenimise osas, siis hoiduvad nad sellistest praktikatest, mis seavad küsimuse alla teiste kirikute sakramentaalse terviklikkuse või mis võiksid kahjustada ristimissakramendi kordamatust.

Nendest esitatud seisukohtadest on näha, et kirikute probleem oikumeenilises perspektiivis ei ole mitte ristimine iseenesest, vaid usaldus teise kiriku suhtes, et tema ristimine on kehtiv. Kehtivuse tunnustamine või mittetunnustamine on küsimus sellest, kas kellegi poolt toimetatud ristimine on pühakirjapärane. Ühe kiriku ristimise mittetunnustamine teise kiriku poolt ja sellel ettekäändel teostatud „ümberristimine“ on üheks taunitud proselütismi vormiks.

4. Kolm paradoksi

Ristimise vastastikusel tunnustamisel on jalus kolm raskesti lahendatavat situatsiooni. Tegemist on niihästi inimliku suutmatusega kui ka teoloogilise mõtlemise inertsiga.

Paradoks 1: kui keegi arvab teostavat ristimist pühakirjapäraselt, siis ta peab seda ristimiseks, mitte, „ümberristimiseks“. Sest kui ristitakse kedagi, kes on eelnevalt teises kirikus ristitud, siis järelikult ei peeta eelmist riitust ristimise vääriliseks nimetada. Selline käitumine puudutab osaliselt ortodokse – kellel on ristimine väga tugevalt seotud kiriku mõistega – ning suurel määral baptiste, nelipühalagi ja adventiste – kellele valmistab raskust imikute ristimise tunnustamine.

Oikumeenilistes läbirääkimistes püütakse neid vastuolusid ületada täiendavate mõistete sissetoomisega. Sellisel meetodil satub ristimistematika suuremasse konteksti ja avardab üksteisest paremat arusaamist.

Vaadakem mõnda arengut konkreetselt. Luterlased ja baptistid on aastal 1990 koostanud ühiskomisjoni aruande, milles pühendatakse suurt tähelepanu ristimise küsimusele. Tunnistatakse ühiselt, et ristimist ei tohi käsitleda isoleerituna kristliku elu terviklikkusest. Kolm mõistet on üksteisega lahutamatult seotud: usk, ristimine ning Kristuse järel käimine. Kuna aga luterlastel ja baptistidel on suurel määral sama arusaamine nii usust kui Kristuse järel käimisest, siis siin ongi see punkt, kus mõlemad kirikud võivad teineteiselt õppida oma ristimisteoloogia esitamisel seoses usu ja Kristuse järel käimisega. Seejärel tunnistatakse ühist arusaamist ristimisest misjonisituatsioonis – siis kui on tegemist esmakuulutusega ning usuletulnute ristimisega – ja mis välistab ümberristimise ühest kirikust teise liikumisel. Imikuteristimise suhtes antakse teineteisele apell: baptistid peavad teadma, et see teeb valu luterlastele, kui luterlaste poolt sooritatud ristimist ei tunnustata ristimisena; luterlased peavad mõistma imikuteristimise sobimatust, kui seda praktiseeritakse sekulaarses ühiskonnas vaid traditsioonist, ilma et on eelduseks lapse kasvamine usulises keskkonnas.

Sarnaselt on argumenteeritud ka Lima dokument:

R/16. Erinevuste ületamiseks peaksid usklike ristimise pooldajad ja need, kes praktiseerivad laste ristimist, uuesti läbi mõtlema oma praktika teatud aspektid.

Esimesed võiksid püüda selgemini esile tuua asjaolu, et lapsed on seatud Jumala armu kaitse alla. Teised peaksid hoiduma ilmselt valimatust ristimisest ja võtma tõsisemalt oma vastutust, juhtida ristitud lapsi teadliku Kristusele pühendumise poole.

Kümme aastat hiljem liiguti sellelt lähtepositsioonilt edasi, kui algas baptistide ja Leuenerbergi konkordia kirikuosaduse dialoog. Vahepeal oli selgitatud Leuenerbergi osaduse ringis – kuhu kuuluvad luterlikud ja reformeeritud kirikud – et baptistide ristimispraktika on õige ja evangeeliumiga kooskõlas – kes ristivad vaid neid, kellele ristimine midagi tähendab isiklikult ning on ühtlasi oma usu tunnistamine. Sellega on pehmentatud *Confessio Augustana* hukkamõistu teravust anabaptistide suhtes.

2003. aastal tehakse läbirääkimiste voorudest kokkuvõtteid. Kasutusel olnud triaad – usk, ristimine, Kristuse järel käimine isikliku pöördumisena – on nüüd vaadeldud kristliku elu kontekstis, mida nimetatakse kristliku initsiatsiooni protsessiks. Selles protsessis tunnustatakse vastastikku, et nende kolme üksiku akti intentsioon on kristlaseksolemise terviklikkuse taotlemine. See tähendab, et nii ühed kui teised, nii imikuteristijad kui ka usuristijad teevad seda siiras usus, et ristitu hakkab elama vastutavas osaduskonnas, kus ta oma usku tunnustab. Isegi kui baptistid peavad lasteristimist sobimatuks, saavad nad loobuda selle täielikust eitamisest, kuna sellelgi on tähendus kristliku initsiatsiooni protsessis. See annab baptistidele võimaluse, hea tahtmise juures, et nad lasteristimist tunnustavad sellesama protsessi osana; kuid isegi juhul, kui nad seda ei tunnista, tunnustavad nad ometi, et beebina ristitu hakkab kuuluma täielikul määral Kristuse ihusse, siis kui ta elus ilmneb usk ja Vaimu tunnustus.

Selline seletus toetub Lima tekstile:

R/6. Ristimine, mida viiakse läbi kuuletudes meie Issandale, on märk ja pitsereid meie ühisest jüngerlusest. Ristimise kaudu astuvad kristlased osadusse Kristusega, üksteisega ja kirikuga kõigil aegadel ja kõigis paigus. Meie ühine ristimine, mis ühendab meid Kristusega usus, on nõnda tähtsaim ühtsuse side. Me oleme üks rahvas ja oleme kutsutud tunnustama ja teenima ühte Issandat igas paigas, üle kogu maailma. ... Kui ühes, katooses, apostellikus kirikus saab teoks ristimise ühtsus, siis saab anda ehtsat kristlikku tunnustust Jumala tervendavast ja lepitavast armastusest. Seepärast on meie üks ristimine Kristusesse üleskutse kirikutele ületada oma lahknevused ja väljendada nähtavalt oma osadust.

Kommentaari (6): Kirikute võimetust tunnustada vastastikku oma erinevad ristimise praktikad osasaamiseks ühest ristimisest ja nende tegelik eraldatus, hoolimata ristimise vastastikusest tunnustamisest, toovad traagiliselt esile kiriku tunnustuse katkendlikkuse. See, et kirikud teatud ajal ja teatud paikades lasevad soo, rassi või sotsiaalse seisuse erinevustel lõhestada Kristuse ihu, seab küsimuse alla ka kristliku kogukonna algse, ristimisega antud ühtsuse (Gl 3:27-28) ning on tõsiselt kompromiteerinud tema tunnustust. Vajadus ristimise ühtsuse taastamiseks on peamine oikumeeniline ülesanne, kuna see on keske tähendusega ehtsa partnerluse teostamiseks kristlike kogukondade sees.

2007. aastal Magdeburgis võtsid 11 Saksamaa kirikut vastu ristimise vastastikuse tunnustamise pakti. Selles osalesid EKD, Deutsche Bischofskonferenz, ortodoksid, idakirikud, anglikaanid, vennastekogudus ning vabakirik, resp metodistid. Seda akti põhjendavad nad Lima dokumendi üleskutsega: „Seepärast on meie üks ristimine Kristusesse üleskutse kirikutele ületada oma lahknevused ja väljendada nähtavalt oma osadust.”

Paradoks 2: „inimese tegu“ ja „Jumala tegu“ ristimises?

Sakramenditeoloogia toob need kaks kategooriat – Jumala ja inimese tegu – lahutamatusse seosesse. Jumala sõna saab teoks inimese sõna ja teo läbi. Reformaatorid lisisid vaid juurde manitsuse, et sakramente ei rakendataks formaalselt ja meelevaldselt, ning et sellega peab kaasnema Sõna kuulutamine. Ristimise temaatika puhul on paradoksaalsus selles, et väitluses lasteristimise poolt või vastu lahutatakse teineteisest Jumala ja inimese tegu. Näiteks EELK Misjonikeskuse poolt välja antud Matti Väisäneni raamatus „Ristimise arm“ minnakse lasteristimist kaitses äärmusesse sellega, et teisiti argumenteerijaid, näiteks isikliku usu alusel ristimist toimetajaid nimetatakse „inimliku teo“ sooritajateks, kellel polevat enam „Jumala teo“ tunnuseid. Raamat „Ristimise arm“ on selles kohas ära läinud sõna, usu ja teo luterlikult balansilt, ning ärgitab konfessioonivaenulikkust.

Usklikeristijad ja koos sellega lasteristimise vastu argumenteerijad püüavad aga näidata vastupidist, et lapse vägivaldsel ristimisel on tegemist asjasse mittepuutuvate isikute inimliku tahte alusel tegutsemisega, selle asemel et anda Jumalale võimalust tema päästval armul end ilmutada ristitava usus ja elus. Kuid siingi lahutatakse Jumala ja inimese tegu teineteisest. Näiteks baptistlikus ristimises tunnistab ristitav ristimise eel avalikult oma usku; aga nii ilus ja piibellik, kui selline ristimispraktika ongi, jääb kogu järgnev toiming „inimliku“ teo tasemele. Selline „usu tunnistamise“ akt viitab küll tagasi eelnenud usu arengule, kuid seda ei kvalifitseerita õigeksmõistmise aktuaalsuses. Omal ajal selgitas baptisti teoloog Osvald Tärk, et ristida tohib vaid neid, keda Jumal on juba usu läbi uuesti sünnitanud, ristimisse tohib maha matta vaid neid, kes on juba vanale elule surnud. Seega on väljendatakse ristimine küll üht osa inimese vastusest Jumalale, kuid mitte midagi rohkemat. Terviklikum seletus oleks kättesaadav ka baptistidele, kui vaadeldaks kristlaseks saamise initsiatsiooni kahepoolse tehtena: uuestisündimine Jumala lapseks saamises usu vastuvõtmise läbi + ristimise kui selles usus teostuva uuestisündimise kuulutamine. Raskus on aga selles, et baptistidki on aja jooksul liberaliseerunud ning enam ei osata täpselt öelda, mis on õigeksmõistva uuestisündimise välised tunnused; aga siis ei ole võimalik enam täpselt öelda, millist uuestisündimist „usuristitav“ ristimises üldse tunnistab.

Üks lähenemisnurk paradoksile on seesama paljuräägitud mõiste „usk“. Oleks vajalik jõuda arusaamisele, et mõlemal juhul – nii laste kui usklikte ristimise puhul – toimetatakse ristimist usus ja usu alusel ning sellega väljendatakse oma pühimat usku Jumala tegudesse. Tuleb jätta kehtima mõlemad võimalused: a) ristimine on märk usu vastuvõtmisest, mis seda usku juba eksisteerivana väljendab, kui ka b) ristimine on usus teokstehtud märk, ootuses et ristitava usk hakkab end looma. Martin Luther tahtiski neid kahte tõlgendusvarianti hoida paralleelselt kehtivana (Suur katekismus).

Lima teksti kommentaar R/12 otsib siin lepitavat keskteed:

Erinevus laste ristimise ja usklikte ristimise vahel on pehmendatav, kui tunnistatakse, et mõlemad ristimise vormid kehastavad Jumala enda initsiatiivi Kristuses ja väljendavad usu vastust, mis antakse usklikte osaduses.

Argumenteerimist usu mõistega kasutab ka Vatikani II kirikukogu dekreet *Unitatis Redintegratio*, milles kirikukogu otsustab tunnustada teiste kirikute ristimist:

Alati, kui ristimise sakramenti Issanda poolt seatud kujul jagatakse ning see õige hingehoiakuga vastu võetakse, saab isik tõeliselt ristilöödud ja ausse läinud Kristuse liikmeks ning sünnib uuesti, osalemaks jumalikus elus vastavalt apostli sõnadele: “teid maeti koos temaga maha ristimises ja äratati ka koos temaga üles usu läbi Jumala väesse, kes tema üles äratas surnuist.”

Ristimine kehtestab seega sakramentaalse ühtsusesideme, mis seob kõiki, kes on selle kaudu uuesti sündinud. Ent iseenesest on ristimine vaid algus, sissejuhatus, mis on tervikuna suunatud elu täiusele Kristuses. Ristimine aimab seega ette usu täielikku

tunnistamist, täielikku kaasamist päästesüsteemi, nagu Kristus seda tahtis, ning lõpuks täielikku armulauaosadusse liitmist.

Kõik, kes on ristimises usu kaudu õigeks mõistetud, on Kristuse ihu liikmed ja neil on õigus olla kutsutud kristlasteks ning seega võtavad katoliku kiriku lapsed neid õigusega vendadena vastu.

Niisiis inimene teotseb ristimise puhul usus, mis väljendab tema arusaamist Pühakirjast. Ambrosius Milanost on nimetanud ristimist „usu sakramendiks”.

Pardoks 3: Kirikud ei ole ristimise uuestamentlikku sümboolikat täiel määral rakendanud. Ühed rõhutavad „uuestisünni pesemist pattude andeksandmiseks“, teised lähtuvad matmise ja ülesäratamise analoogist Rm 6 järgi. Ristimine peab justkui katma teatavat kiriklikku dogmaatikat. Kiriku praktika põhjendamiseks võetakse pigem aluseks kiriklikult väljakujunenud traditsioon ning antakse sellele piibellik legitimatsioon. Aga hea seegi. Oikumeenilises kontekstis tähendaks selline lähenemine võimalust õppida midagi juurde erinevate traditsioonide rikkusest.

Mida saab üks kirik teisele õpetada? Küsimus jaotub omakorda kaheks: a) mida on meil vastastikku õppida ristimise teoloogia ja praktika rikastamiseks; b) kuidas me saaksime üksteist aidata selles, et ristimist vastastikku tunnustada?

Ortodoksne kirik on oikumeenilise liikumise perioodil olnud rohkem või vähem valmis tunnustama teiste kirikute ristimist. 1902. aastal palus oikumeeniline patriarh Jaochim III kõiki autokefaalseid ortodoksseid kirikuid – Alexandria ja Jeruusalemma patriarhaati, samuti Küprose, Venemaa, Kreeka, Rumeenia, Serbia ja Montenegro kirikuid – avaldada oma arvamust sidemete kohta teiste kristlike kogukondadega. Läkitus toonitas, et see on ortodoksse kiriku ja kõigi tõeliste kristlaste südameasi tuua lähemale ühinemine katoliku kiriku ja protestantidega. Venemaa sinod vastas põhjalikult läbitöötatud kirjaga. Sinod oli selle poolt, et tunnustada väljaspool ortodoksset kirikut toimetatud ristimisi, kui see on teostatud õiges usus pühasse Kolmainususesse ja kui apostellik suksessioon ladina kirikus on alal hoitud õigel viisil. Anglikaani kirik saigi esimeseks harjutuskohaks sellisele lähenemisele, ajal mil anglikaanilikust Lambeth-konverentsist 1920. aastal võttis osa oikumeenilise patriarhi delegatsioon. Nad tunnustasid tookord anglikaani ristimise kehtivust.

Kus teoloogia jääb küündimatuks, seal aitab praktika. Ortodoksidel on kaks käsitlust: üks väidab, et sakramendid ei kehti, kui neid toimetatakse väljaspool ainsat, püha ja tõelist Kristuse kirikut, kelleks on ortodoksid. Ei saa kehtida ka ristimine. Teine tunnustab Quinisextum (691) põhjal sakramentaalsuse ülimuslikkust episkopaalsuse ees; ristimine on kehtiv, kui seda tehakse kolmainu Jumala nimel. Mõlemad koolkonnad on aga leidnud teoloogilise täienduse salvimisest. Ristitud – ka neid, kes on ristitud väljapool ortodoksi kirikut – salvitakse, ja sellega viiakse ristimine lõplikult täide. Kui nüüd keegi tuleb teisest kirikust õigeusku, siis teda ei pea uuesti ristima, vaid see ristimine saab täiendatud salvimisega kui Püha Vaimu väljavalamisega. Mitmed kirikud on avastanud nn tingimusristimise: „...kui sa ei ole ristitud, siis mina ristin sinu...“ Ent õnneks on Eesti kirikute tänases oikumeenilises suhtlemises veel neid kasutamata teoloogilisi ressursse, mille abil saab astuda reaalseid samme ristimise vastastikuse tunnustamise suunas.

Aidaku Issand meid selleks ristimise-aastatel 2008-2009 ja edaspidi!